

**UNIVERSITATEA DE MEDICINĂ, FARMACIE, ȘTIINȚE ȘI TEHNOLOGIE
„GEORGE EMIL PALADE” DIN TÂRGU-MUREȘ
ȘCOALA DOCTORALĂ DE LITERE, ȘTIINȚE UMANISTE ȘI APLICATE
DOMENIUL: ISTORIE**

**ÎNVĂȚĂMÂNTUL MUREȘEAN ÎN TIMPUL REGIMULUI
CEAUȘESCU: „ȘTIINȚĂ ȘI TEHNOLOGIE”
-REZUMAT-**

Doctorand:

Sabin-Gavril PĂȘCAN

Conducător științific:

Prof. univ. dr. Cornel SIGMIREAN

TÂRGU-MUREȘ

2023

CUPRINS

LISTA CU ABREVIERI ȘI SIMBOLURI	6
LISTA CU TABELE.....	8
LISTA CU FIGURI.....	8
INTRODUCERE	9
CAP. I ÎNVĂȚĂMÂNTUL ROMÂNESC ÎNTRE ANII 1966-1989	19
1.1. Învățământul românesc: o perspectivă istorică	19
<i>Începuturile învățământului românesc</i>	<i>19</i>
<i>Învățământ și modernitate.....</i>	<i>19</i>
<i>Învățământul din Transilvania</i>	<i>20</i>
<i>Perioada interbelică.....</i>	<i>22</i>
<i>Modelul sovietic (1948-1965)</i>	<i>24</i>
1.2. Învățământul în perioada regimului Ceaușescu.....	28
<i>Politica P.C.R. privind învățământul în Republica Socialistă România</i>	<i>28</i>
<i>Legea privind învățământul în Republica Socialistă România nr.13 din 13 mai 1968</i>	<i>32</i>
<i>Legea educației și învățământului nr.28 din 21 decembrie 1978. Promovarea cultului personalității</i>	<i>35</i>
<i>Legi și decrete vizând învățământul și cercetarea emise în perioada anilor 1965-1989</i>	<i>38</i>
CAP. II ÎNVĂȚĂMÂNTUL PREUNIVERSITAR MUREȘEAN: PARTICULARITĂȚI LOCALE.....	47
2.1. Învățământul preuniversitar mureșean până în anul 1965: tradiții, experiențe.....	47
<i>Începuturile</i>	<i>47</i>
<i>Școala mureșeană la cumpăna secolelor XIX-XX</i>	<i>52</i>
<i>Învățământul mureșean între anii 1918-1965</i>	<i>56</i>
<i>Între exigențe didactice și propagandă.....</i>	<i>62</i>
2.2. Instrumente și metode de „perfecționare” (1965-1989).....	66
<i>Județul Mureș și componența etnică.....</i>	<i>66</i>
<i>Perfecționarea cadrelor didactice în perioada anilor 1965-1969.....</i>	<i>67</i>
<i>Casa Corpului Didactic Mureș. Istoric, evoluție și menire în perioada 1970-1986</i>	<i>73</i>
<i>Perfecționarea continuă a cadrelor didactice după anul 1971</i>	<i>89</i>
CAP. III ÎNVĂȚĂMÂNTUL UNIVERSITAR DIN TÂRGU-MUREȘ.....	93
3.1. Considerații generale	93
3.2. Institutul de Medicină și Farmacie din Târgu-Mureș	105
3.3. Institutul de Teatru „Szentgyörgyi István” din Târgu-Mureș	114
3.4. I. P. 3 din Târgu-Mureș (Institutul de Învățământ Superior/Institutul de Subingineri)	117
3.5. Concluzii privind centrul universitar târgumureșean în perioada comunistă	129
CAP. IV REȚEAUA ȘCOLARĂ, PROFILUL PROFESIONAL AL LICEELOR.....	133

4.1. Unitățile de învățământ în perioada 1965-1989. Construcții noi, rețeaua școlară ..	133
4.2. Învățământul liceal, cursuri de zi.....	142
4.3. Învățământul liceal seral.....	161
4.4. Repere instituționale ale învățământului mureșean: profilul profesional.....	167
Municipiul Târgu Mureș	167
Municipiul Sighișoara și partea estică a județului	192
Orașul Târnăveni și Valea Târnavei Mici.....	196
Reghinul și partea de nord-vest a județului	198
Câmpia Transilvaniei.....	203
CAP. V ȘCOALĂ ȘI PROPAGANDĂ	207
5.1. Postfactum „Epoca de Aur” a învățământului	207
<i>Începutul anului școlar, carnetul de elev și practica agricolă</i>	<i>215</i>
<i>Dirigenția – o activitate de creație, cu un profund caracter propagandistic</i>	<i>217</i>
<i>„R.R.R.” - „Recuperare, Recondiționare, Refolosire”</i>	<i>218</i>
<i>Pregătirea tineretului pentru apărarea patriei</i>	<i>219</i>
<i>Taberele școlare - mijloc de socializare, dar și de propagandă</i>	<i>219</i>
<i>Activitatea sportivă de masă „Daciada”</i>	<i>220</i>
<i>Învățământul politic U.T.M./U.T.C. între anii 1968-1989</i>	<i>225</i>
<i>Cercurile de elevi – prima treaptă spre cercetarea științifică</i>	<i>230</i>
<i>Orientarea școlară și profesională.....</i>	<i>231</i>
<i>Practica în producție a elevilor</i>	<i>243</i>
<i>Contribuția școlii și a comitetelor de părinți la realizarea sarcinilor educației comuniste ..</i>	<i>247</i>
5.2. O istorie contrafăcută reflectată în arhive și în presa comunistă	253
5.3. Organizația Mureș a Pionierilor și Șoimilor Patriei	257
<i>Înregimentarea tinerilor din statele totalitare în organizațiile de masă</i>	<i>257</i>
<i>Organizația Pionierilor. Apariție și rol în educarea tinerei generații în spiritul comunist ..</i>	<i>258</i>
<i>Structura organizației pionierilor.....</i>	<i>260</i>
<i>Primirea de noi membri în organizația pionierilor</i>	<i>262</i>
<i>Organizațiile pionierilor mureșeni în perioada anilor 1965-1989</i>	<i>266</i>
<i>Rolul literaturii în propaganda comunistă</i>	<i>278</i>
<i>Cercurile și activitățile educative</i>	<i>286</i>
CAP. VI „CÂNTAREA ROMÂNIEI”	293
CAP. VII PROFESORI ȘI ELEVII SUB LUPA SECURITĂȚII	299
7.1 Mureșul supravegheat - Securitatea ca instrument de control.	299
7.2. Documentele CNSAS – metodă de reconstituire a Lumii Educației.....	305
7.3. Povestiri din comunism. Pagini de istorie orală.....	332
CONCLUZII ȘI CONTRIBUȚII PERSONALE.....	343

BIBLIOGRAFIE	349
ANEXE	369
ANEXA 1 Inspectorii școlari generali din perioada 1965-1989 – Biografii	369
<i>Petru Pop.....</i>	<i>369</i>
<i>Ioan Titea</i>	<i>370</i>
<i>Ioan Rațiu</i>	<i>372</i>
<i>Ioan Stoica.....</i>	<i>374</i>
<i>Ștefan Bența.....</i>	<i>375</i>
<i>Elena Petra.....</i>	<i>377</i>
ANEXA 2 – Spații educaționale construite în perioada 1965-1989. Diferite activități ..	379
Școlari și studenți în perioada anilor 1965-1989.....	382
Imagini din presa vremii.....	382
Diverse materiale de propagandă din presa județeană	384
ANEXA 3 – Învățământul mureșean reflectat prin propaganda din presa comunistă.	385
ANEXA 4 – Presa și lucrări proletcultiste pentru elevi.....	387
ANEXA 5 – Activitatea de cercetare și de perfecționare din perioada comunistă.....	388
ANEXA 6 – Din activitățile pionierilor și șoimilor patriei	389
ANEXA 7 – Documente de arhivă folosite în teza de doctorat	391
ANEXA 8 - Olimpiade și concursuri școlare	392
ANEXA 9 - Manuale de istorie din perioada comunistă	393
ANEXA 10 - Diplome școlare, documente și afișe publicitare din anii regimului Ceaușescu	395
ANEXA 11 – Publicitatea în domeniul ofertei educaționale	397

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

Tema tezei de doctorat: **ÎNVĂȚĂMÂNTUL MUREȘEAN DIN PERIOADA REGIMULUI CEAUȘESCU: ȘTIINȚĂ ȘI TEHNOLOGIE** reprezintă o încercare de a reconstitui, la timpul prezent, ceea ce a însemnat *învățământul și educația* în perioada regimului liderului comunist Nicolae Ceaușescu dar și metodele pe care le-a folosit Securitatea pentru a se infiltra în interiorul vieții cadrelor didactice și ale elevilor. Făcând o analiză asupra schimbărilor apărute după 23 august 1944, putem afirma că, România a devenit una dintre *cele mai comuniste țări* aflate în spatele Cortinei de Fier. O cauză majoră a constituit-o discrepanța foarte mare dintre categoriile sociale din perioada interbelică, o societate fracturată în care lipsea aproape în totalitate pătura de mijloc care să realizeze un echilibru între extreme, rezultanta fiind o societate scindată atât material cât și cultural. Majoritatea populației rurale era compusă din țărani analfabeți sau semianalfabeți (cu cele trei clase primare absolvite), problema majoră a acestora reprezentând-o situația dificilă în privința traiului cotidian. Din nefericire, nici în mediul urban această situație nu era mai bună. În aceste condiții, la care se adăuga lipsa unui nivel intelectual care să le permită refuzul instaurării egalitarismului comunist, învățătura comunistă, primită cu ajutorul Moscovei, și-a făcut treptat loc în viața lor, având ca scop transformarea acestora în ceea ce comuniștii numeau *Omul nou*.

Drept studiu de caz ne-am oprit asupra unei regiuni din inima României, și anume regiunea Mureș-Autonomă Maghiară (1965-1968), respectiv județul Mureș (1968-1989), o regiune, respectiv un județ multiethnic. În acest caz, trebuie făcută o precizare: Ceaușescu menționa aproape de fiecare dată „naționalitățile conlocuitoare”. Pentru el, termenul „minorități” era considerat inadecvat deoarece ar fi minimizat ponderea politică, economică și culturală a acestora în raport cu grupul etnic majoritar, care nu se considera și nici nu dorea să fie considerat, în propaganda de partid, dominant. În viziunea lui Ceaușescu, toți locuitorii, indiferent de naționalitate erau parteneri, cu drepturi, dar și cu obligații în procesul de construire a socialismului.¹

Al Doilea Război Mondial a schimbat pentru milioane de oameni perspectiva asupra vieții, oameni și popoare întregi fiind puși în situația de a trăii un alt mod de viață. S-a generalizat dictatura de stânga, comunismul. În România, comunismul, ca de altfel în întreaga Europă Centrală și de Sud-Est, s-a instalat cu contribuția decisivă a Moscovei, acesta fiind un

¹ Emanuel Copilaș, *Națiunea Socialistă. Politica Identității în Epoca de Aur*, Editura Polirom, Iași, 2015, p.212.

regim impus de cuceritor. Referindu-se la instaurarea regimului comunist, istoricul Dennis Deletant afirma că, în țara noastră, partidul comunist a luat inițiativele menite să reducă România la starea de obediență față de Uniunea Sovietică prin intermediul sistemului politic, al sindicatelor și al sistemului de învățământ.² Pe plan intern, scopul urmărit – acela de a distruge structurile sociale existente – a fost încununat de succes. Actul final l-a reprezentat abdicarea silită a Regelui Mihai, la 30 decembrie 1947, în aceeași zi fiind proclamată Republica Populară Română. Începea astfel, fără voința românilor, ci în urma unui dictat al unui grup politic, marionetă a Moscovei, perioada comunismului în România, o utopie care s-a încheiat în decembrie 1989. Istoria comunismului românesc a fost o istorie contrafăcută în care factorul ideologic a fost hotărâtor pentru crearea destinului mai multor generații de români.

Învățămintul și „*crearea omului nou*” au servit și au însoțit întreaga construcție a regimului totalitar, în condițiile în care profesorii erau priviți cu respect și speranță în dobândirea unui statut social mai bun. Însă, profesorul era chemat să țină, în primul rând, seama de „aspirațiile spre cultură” a epocii și să educe tineretul în spiritul noului regim.³ În anii ‘50 au fost reconsiderate toate valorile istoriei și culturii românești. Fenomenul epurării a dus la înlăturarea din viața culturală și științifică a numeroși intelectuali, acest fapt reprezentând o adevărată dramă și un regres pentru societatea românească. Sistemul de învățământ – prin legile educației – a reprezentat principalul motor al reconversiei populației și trecerea la comunism. După cum se știe, au existat două perioade distincte în istoria comunismului românesc: *perioada stalinistă* sau *perioada Gheorghe Gheorghiu-Dej* (1947-1965) și *perioada Nicolae Ceaușescu* sau *perioada comunismului naționalist*. Venirea lui Ceaușescu la putere după moartea lui Dej a reprezentat începutul unei detașări față de politica Moscovei. Au apărut astfel noi modele, istoria a fost rescrisă, iar școala a devenit principalul servanț al politicii promovate de noul conducător. Denunțarea de către Nicolae Ceaușescu a abuzurilor Securității și reformele din perioada 1965-1968 au dat naștere – în acei ani – la o atmosferă de optimism și de speranță într-o mai mare liberalizare. „Primăvara de la Praga” a fost privită cu simpatie de către P.C.R. în contextul în care comuniștii români pledau pentru neamestecul din exterior în privința politicii duse de fiecare partid comunist din zona pactului de la Varșovia.

În învățământ a existat o oarecare liberalizare, în anii ‘60, la studii superioare fiind admiși masiv tinerii din mediul rural, dintr-un spațiu în care se păstra un puternic atașament față de valorile creștine, au fost liberalizate criteriile de admitere care înainte îngreunau accesul

² Dennis Deletant, *România sub regimul comunist*, Fundația Academia Civică, București, 2010, p. 85.

³ Stelian Păun, *Omul de la catedră*, Editura Albatros, București, 1974, p. 16.

în facultăți pentru copiii elitei interbelice, iar după 1965, acești tineri erau primiți chiar și în rândurile P.C.R.⁴ Marea majoritate a populației avea însă o atitudine pasivă, din această cauză trebuie menționat faptul că nicio reformă internă vizând destinderea din țara noastră, care a emanat în anii '60 de la partid, nu a slăbit cu nimic rolul său conducător.⁵

Motivația alegerii acestei teme are la bază un argument ce ține mai mult de implicațiile mele ca și cadru didactic, dar și ca Inspector Școlar General al Inspectoratului Școlar Județean Mureș, acest subiect, al studierii învățământului mureșean din perioada regimului Ceaușescu, ajutându-mă să înțeleg mai bine întreaga organizare și funcționare a educației din județ, dar și modul și conjunctura prin care s-au înființat o serie de grădinițe, școli primare și gimnaziale, licee, grupuri școlare sau facultăți. Această activitate de cercetare mă ajută să înțeleg și felul și metodele la care au apelat cadrele didactice în procesul de învățare al elevilor și studenților și comportamentul pe care l-au avut, atât în viața de zi cu zi, cât și în timpul activităților educative. Această lucrare îmi deschide noi orizonturi și percepții asupra modelului pe care l-am putea alege în educația tinerilor de astăzi, îmi arată unde s-a greșit sau care au fost metodele eficiente în educația tinerilor.

Scopul a fost acela de a prezenta, obiectiv și analitic, istoria învățământului românesc din perioada anilor 1965-1989, perioadă în care România a fost un stat comunist. Aici trebuie să avem în vedere că, după anul 1989, bibliografia este destul de săracă pe tema educației din perioada comunistă. S-a scris foarte puțin pe această temă, prioritatea fiind câștigată de studiul foștilor deținuți politici, de lagărele de muncă forțată, de memorialistica acestora, dar și de toate ororile care s-au realizat în această perioadă, prioritate pe care o recunosc și o accept. Curiozitatea de a cunoaște mai mult, de a intra în lumea educației antedecembriste, de a cunoaște oameni care au făcut parte din această lume, atât maestrul ei, cât și discipolii, metodele pe care le-au folosit în derularea procesului educațional, m-au motivat înspre alegerea acestei teme.

În privința apariției și evoluției învățământului din teritoriul actual al județului Mureș în epoca modernă și premodernă s-au scris, de către cercetătorii Institutului de Cercetări Socio-Umane „Gheorghe Șincai” din Târgu Mureș, mai multe articole și studii, unele dintre ele fiind publicate, de-a lungul ultimelor decenii, la Editura Universității „Petru Maior” din Târgu-

⁴ Adam Burakowski, *Dictatura lui Nicolae Ceaușescu (1965-1989)*, Editura Polirom, Iași, 2011, p. 130.

⁵ Referitor la această pasivitate, Jean-Francois Soulet explică, pe larg, cele trei obstacole majore care au împiedicat schimbările politice de la finalul deceniului opt: P.C.R. era condus de persoane care se opuneau oricărui deschideri sau contestații; lipsa totală de organizare și paralizia timorată a societății civile; indiferența constantă a Occidentului față de soarta României. (vezi Jean-François Soulet, *Istoria Europei de Est de la Al Doilea Război Mondial până în prezent*, Editura Polirom, Iași, 2006, pp. 137-138.

Mureș. O parte dintre acestea se regăsesc în lucrarea cercetătorului Ioan Chiorean, *Intellectualitatea din Transilvania în epocile premodernă și modernă. Studii și articole*, Editura Universității „Petru Maior”, Târgu-Mureș, 2008. Istoricul învățământului târgumureșean din aceeași perioadă este tratat și în lucrările: *Monografia orașului Târgu-Mureș*, autor Traian Popa, 1935 (reeditată în anul 2005) și *Cartea Comoară Târgu-Mureș*, autor Zăgoni Balazs, cu o variantă în limba română, realizată de istoricul Cornel Sigmirean, apărută în anul 2013 la editura Projectograph din Târgu-Mureș.

O lucrare de specialitate, având ca tematică istoria învățământului românesc din județul Mureș în perioada regimului Ceaușescu, nu s-a scris până în momentul de față. S-au scris în schimb lucrări valoroase având ca tematică comunismul din România, lucrări care fac referire și la sistemul educațional românesc din acea perioadă. Pentru a înțelege învățământul din perioada Ceaușescu este foarte important să cunoaștem contextul politic în care acesta a evoluat, iar lucrările următoare ne prezintă o radiografie pertinentă a perioadei studiate în care s-a dorit crearea *Omului nou*, inclusiv prin sistemul educațional: Constantin Anghelache, et alii, *Evoluția centenară a învățământului în România*, Editura Economică, București, 2018; Cornel Sigmirean, *Între tradiție și modernitate: elitele din România în „secolul cel scurt” (1918-1989)*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2022, Luminița Banu, *Securitatea și sistemul educațional comunist din România. (1948-1989)*, Casa Editorială Demiurg, Iași, 2015; Zoltán Bartos, *Ministerul Afacerilor Interne – Ministerul Securității Statului. Documente*, Editura Risoprint, Cluj-Napoca, 2012; Mihai Bărbulescu et alii, *Istoria României*, Grupul Editorial Corint, București, 2003; Bogdan Murgescu, *România și Europa, Acumularea decalajelor economice (1500-2010)*, Polirom, Iași, 2010; Lucian Boia, *Mitologia științifică a comunismului*, Editura Humanitas, București, 1999; Lucian Boia, *Capcanele istoriei. Elita intelectuală românească între 1930-1950*; Bozóki András, *Intellectuals and Politics in Central Europe*, Central European University Press, Budapest, 1991; Gheorghe Bunescu, *Antologia legilor învățământului din România*, Institutul de Științe ale Educației, București, 2004; Adam Burakowski, *Dictatura lui Nicolae Ceaușescu (1965-1989). Geniul Carpaților*, Editura Polirom, Iași, 2011; Paul Cernat, Ion Manolescu, Ioan Stanomir Mitchievici, *Explorări în comunismul românesc*, Editura Polirom, Iași, 2004; Adrian Cioroianu, *Pe umerii lui Marx. O introducere în istoria comunismului românesc*, Editura Curtea Veche, București, 2018; Nicolae Constantinescu, *Istoria economică a României, vol.2, 1939-1989*, Editura Economică, București, 2000; Emanuel Copilaș, *Națiunea socialistă. Politica identității în epoca de aur*, Editura Polirom, Iași, 2015, Richard J. Crampton, *Europa Răsăriteană în secolul al XX-lea...și*

după, Curtea Veche, București, 2002; Dennis Deletant, *Istoria României*, Editura Corint, București, 2006, Denis Deletant, *România sub regimul comunist*, Fundația Academia Civică, București, 2010; Florin S. Soare (coord.), *Politică și societate în epoca Ceaușescu*, Polirom, Iași, 2013 ș.a.

Realitățile politice și sociale românești prezentate de cercetarea istorică recentă contrazic discursul public militant, ideologizat al comunismului, frecvente în societate începând cu anul 1989, cu mențiunea că reconstituirea istoriei învățământului este dificilă, pentru că putem ajunge în contradicție cu propria memorie. Atunci când ne referim la situația stării sociale și a nivelului cultural al maselor, de după Al Doilea Război Mondial, știm că noul regim s-a confruntat cu o realitate care nu lăsa loc nici unui dubiu. Aproximativ jumătate din populația României era neștiutoare de carte, procentul acesteia în mediul rural fiind mult mai mare. Sub aspect economic, destul de puțini își permiteau o viață decentă în condițiile date de război. Țăranii se găseau pe ultimul loc în privința unui trai mulțumitor.⁶ O mare parte din cetățenii României de astăzi, au urmat studii în anii comunismului. Cum să-i convingem că au fost educați într-un regim contrafăcut, când ei au devenit specialiști, au dobândit cariere prin sistemul de învățământ de atunci?

Sigur, fiecare regim politic din ultimul secol a produs reforme ori schimbări cu efect pozitiv, dar a produs și proiecte care nu s-au validat. Vorbim despre un proces evolutiv valabil pentru toate popoarele. Sistemul de educație românesc anterior anului 1944 a produs deseori excelențe, în general, absolvenții au avut un nivel bun și constant de pregătire. În privința accesibilității, sistemul de educație interbelic s-a caracterizat prin multe discriminări. Acest sistem era gratuit doar până în clasa a IV-a, iar diferențele dintre oraș și sat erau destul de vizibile. Învățământul public din perioada interbelică nu a luat în calcul realizarea unei alfabetizări masive a maselor și nici o calificare superioară pentru muncitorii industriali în relație directă cu stadiul de dezvoltare a României din acea vreme.

După 23 August 1944, în România, Partidul Comunist Român⁷ s-a preocupat, așa cum am mai amintit, pentru a prelua puterea totală, folosindu-se și de sistemului de învățământ.

⁶ George Popescu, *Anii de cumpănă ai educației publice românești 1948-1968-1978* în emisiunea „Istorică” de la Radio România Actualități, 18.02.2019, contribuție editorială, Gheorghe Lăzărescu – Colegiul Național „Sf. Sava” din București; sursa:

http://www.romania-actualitati.ro/anii_de_cumpana_ai_educatiei_publice_romanesti_1948_1968_1978-123956, accesat în data de 02.12.2020.

⁷ În anul 1944, P.C.R. număra în jur de 1.000 de membri. Dintre aceștia, majoritatea erau evrei și maghiari. Numărul redus al comuniștilor se explica prin neimplicarea politică a țăranimii sărace, iar cei înstăriți nu agreau ideile promovate de stânga comunistă în perioada interbelică. Foarte mulți români erau analfabeți, iar această categorie nu avea tentații ideologice. (Lucian Boia, *De ce este România altfel?*, Humanitas, 2013, pp. 91-93).

Preluarea puterii de către comuniști s-a tradus prin instaurarea unui regim politic, economic și social copiat sub toate aspectele după sistemul sovietic.⁸ În jurnalul său intim, succesorul lui Antonescu la președinția Consiliului de Miniștri, generalul Sănătescu, ne explică ceea ce s-a întâmplat în toamna anului 1944: „Comuniștii, care nu au însemnat nimic până la venirea rușilor, de când sunt sub protecția lor și au primit fonduri, au devenit foarte combativi și, conduși de ruși, au uitat că sunt români și pun interesul partidului deasupra intereselor țării”.⁹ Și pe plan mondial, în mai puțin de cinci ani (1945-1949) sistemul comunist a înregistrat un avans considerabil. O explicație a acestei situații a reprezentat-o criza prin care trecea omenirea după război, iar mulți europeni erau convinși atunci că doar comunismul îi va scăpa de toate problemele.¹⁰ Oamenii au inventat utopii care le puteau schimba viața, au crezut că regimul comunist poate reprezenta renunțarea la toate umilirile din trecut, mai ales din timpul războiului, când milioane de oameni au murit în lagăre de exterminare.¹¹

În ceea ce privește modul în care a fost **structurată lucrarea**, putem spune că aceasta păstrează modelul clasic, în care începem cu o **Introducere** care prezintă câteva aspecte ale demersului nostru. Primul capitol se intitulează **Învățământul românesc între anii 1966-1989** și cuprinde: o scurtă trecere în revistă a evoluției învățământului din țara noastră până în anul 1945; apoi învățământul din perioada anilor 1948-1965 și învățământul din perioada regimului Ceaușescu. Capitolul începe cu un scurt istoric al învățământului din zona studiată și este focusat pe începuturile învățământului românesc și pe învățământul românesc după Unirea principatelor și Marea Unire. Continuă cu perspective generale ale învățământului preuniversitar mureșean între anii 1966-1989, analizând câteva aspecte importante care ne ajută să ne formăm o imagine a temei studiate. Un rol important l-a avut studiul asupra legilor și decretelor vizând învățământul și cercetarea în Republica Socialistă România.

Anul 1945 a însemnat momentul de trecere de la învățământul „burghezo-moșieresc” la cel „sovietizat”, în care se naște „omul nou”, idealul regimului comunist. Acest an a debutat cu un învățământ bazat pe frică și reguli stricte, dar cu o direcție și cu o viziune bine conturate.

⁸ Jean François-Soulet, *Istoria Europei de Est de la Al Doilea Război Mondial până în prezent*, Editura Polirom, Iași, 2008, p. 69.

⁹ Thierry Wolton, *O istorie mondială a comunismului. O încercare de investigație istorică*, vol.1, Humanitas, București, 2019, p. 450.

¹⁰ Jean François Soulet, *Istoria comparată a statelor comuniste din 1945 până în zilele noastre*, Polirom, Iași, 2008, pp. 12-13.

¹¹ Vezi cartea lui Keith Lowe, *Frica și libertatea. Cum ne-a schimbat viețile al Doilea război mondial*, Polirom, Iași, 2020.

Victoria comunismul în România a fost însoțită de reforme rapide în toate domeniile de activitate.

Prin reforma învățământului din august 1948, școala era puternic politizată „în spiritul democrației populare”. În universități, catedrele de marxism-leninism, cu universitari inventați ad-hoc, din cauză că aceste discipline nu existau înainte, dădeau tonul corectitudinii ideologice.¹² Începând cu data de 25 septembrie 1948 a intrat în vigoare *Decretul nr. 266 pentru organizarea Ministerului Învățământului Public*, publicat în Monitorul Oficial nr. 224 din 27 septembrie 1948. Din acea dată au fost abrogate Legea Nr. 494 din 1 Iunie 1941, referitoare la organizarea și funcționarea Ministerului Culturii Naționale și al Cultelor precum și orice alte legi și dispozițiuni emise anterior care erau considerate contrare acestei legi.¹³ Astfel, era instalat un sistem copie a sistemului educațional din U.R.S.S. Toți elevii care aparțineau școlilor străine din România erau obligați să fie „înscrisi la școlile de stat,” iar profesorii „cetățeni români care funcționează la aceste școli pot fi încadrați în învățământul de stat”.¹⁴

În raportul C.C. al P.C.R., noul secretar general ales în cadrul Congresului al IX-lea al P.C.R., Nicolae Ceaușescu, a prezentat viziunea partidului privind dezvoltarea și perfecționarea cercetării științifice și a învățământului. Pentru finanțarea cercetării urmau să fie alocate 7 miliarde lei, dintre care 1,5 miliarde erau destinate construirii de noi institute și laboratoare și dotări cu aparatură specifică. Se estima ca până în anul 1970 în cercetare să fie cuprinse peste 30.000 de persoane, punându-se accentul pe cadre pregătite în domenii precum: matematică, fizică, chimie, biologie, științe tehnice, economice ș.a. Pe lângă *Consiliul de Miniștri* urma să fie înființat în anul 1965 *Consiliul Național al Cercetării Științifice*.¹⁵ Un accent deosebit se punea pe domeniul tehnic, considerat mult rămas în urmă. Unul dintre obiectivele importante ale politicii partidului și statului l-a constituit *dezvoltarea și perfecționarea continuă a învățământului de toate gradele*.¹⁶

¹² Lucian Boia, *Capcanele istoriei. Elita intelectuală românească între 1930-1950*, p.194.

¹³ Semnatarii *Decretului nr. 266* din 25 septembrie 1948 au fost: Constantin Ion Parhon (președinte al Prezidiului Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Române), Marin Florea Ionescu (secretarul M.A.N.), Gheorghe Vasilichi (Ministrul Învățământului Public), Vasile Luca (Ministrul Finanțelor) și Avram Bunaciu (Ministrul Justiției).

¹⁴ Autor Cristina Pop, *Reforma învățământului din 1948. Învățământul românesc subordonat regimului*, 2015, Sursa: <https://ro.historylapse.org/reforma-invatamantului-din-1948#cadrul-general-a-impunerii-reformei>, accesat în data de 2.12.2020.

¹⁵ C.N.C.Ș. era compus din 90 membri printre care se număra în anul 1965 și Elena Ceaușescu. Prin Decretul 89/16.03.1971, publicat în B. Of. nr.42/29.03.1971, C.N.C.Ș. și-a schimbat denumirea în *Consiliul Național pentru Știință și Tehnologie (C.N.Ș.T.)*.

¹⁶ Din cuvântarea lui Nicolae Ceaușescu la Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român.

Propaganda comunistă prezenta învățământul românesc ca fiind beneficiarul unei bogate baze materiale. În acei ani, P.C.R. se preocupa pentru lărgirea rețelei de învățământ de toate gradele. Este adevărat faptul că, în perioada anilor 1965-1989, s-au construit numeroase clădiri școlare care puneau la dispoziția elevilor și studenților „un număr suficient de săli de clasă, cursuri și seminarii, biblioteci, laboratoare, ateliere școală, cămine, cantine, săli de sport.”¹⁷

În al II-lea capitol, *Învățământul preuniversitar mureșean: particularități locale*, este realizată o prezentare a evoluției învățământului preuniversitar mureșean până în anul 1965, precum și o prezentare a modului cum s-a realizat perfecționarea cadrelor didactice mureșene din învățământul preuniversitar între anii 1965-1989. Acest capitol vine cu un istoric asupra începuturilor învățământului în Târgu-Mureș, cu Școala Mureșeană, dar și cu exigențele didactice și propaganda. Este analizată componența etnică pentru a înțelege mai bine județul și particularitățile învățământul local. Am continuat apoi cercetările cu privire la perfecționarea cadrelor didactice, dar și cu un istoric și o evoluție a Casei Corpului Didactic Mureș în perioada anilor 1970-1986.

Primele începuturi de școală românească pe teritoriul actualului județ Mureș au apărut în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea. Apariția acestora ni se pare firească, răspunzând nevoilor crescânde de știință ale românilor târgumureșeni, din rândul cărora încep să se ridice un număr însemnat de comercianți, meseriași, economi, proprietari, al căror rol va crește simțitor în viața economică a urbei. Trebuie însă menționat faptul că, obstrucționată de numeroși factori, între care sărăcia mării majorități a locuitorilor români, ea nu a cunoscut evoluția ascendentă spre o împlinire firească.

La finalul secolului al XIX-lea, în Transilvania existau 6.000 de școli. Dintre acestea doar 1.300 erau de stat, restul fiind școli confesionale. Numărul școlilor românești era de 2.200, însă doar 50% dintre copiii români erau școlarizați. Așa se explică faptul că în acei ani procentul analfabeților în mediul rural depășea 80%. În rândul românilor doar 14% erau știutori de carte. Se estimează că în întreaga Transilvanie, la cumpăna secolelor XIX și XX, din 2,1 milioane de locuitori, aproape 1.725.000 erau analfabeți. Cauzele situației dezastruoase în privința educației erau: opoziția administrației locale care nu sprijinea educația, baza materială precară care era finanțată exclusiv prin contribuția locuitorilor, în mare parte săraci, proasta salarizare a învățătorilor, care până în anul 1892, când s-a fixat plafonul de salarizare la 300

¹⁷ *** *Constituția Republicii Socialiste România. Cunoștințe despre stat și drept. Manual pentru clasa a VII-a*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1986, p.67.

fl.¹⁸ erau plătiți cu câteva mierțe de cereale, fiind astfel obligați să facă mai multă agricultură decât școală. Frecvența elevilor era deosebit de slabă deoarece aceștia erau reținuți de părinți la diferite munci gospodărești.¹⁹

La sfârșitul anului 1879, școala mureșeană beneficia de 267 clădiri cu 312 învățători și 23.526 elevi cu o frecvență de 66,8%. Pe confesiuni, situația era următoarea: 28 școli romano-catolice, 68 școli greco-catolice, 35 ortodoxe, 100 școli reformat, 3 școli lutherane, 12 unitariene.

Construirea de noi școli românești în Transilvania și transformarea școlilor maghiare în școli românești, în primii ani de după Marea Unire a fost un proces variabil, care a antrenat în mod diferit mediul rural și cel urban. În zonele urbane transilvănene atât populația cât și statul aveau interesul să extindă rețeaua școlilor românești care erau considerate adevărate „focare ale românismului”. Dificultățile erau mai mari în zonele rurale. Aici, populația se împotriva construcției de școli, deoarece trebuia să-și aducă o contribuție financiară sau în natură – lucru pe care nu a trebuit să-l facă înainte de Marea Unire.²⁰

Învățământul mureșean, devenit parte a sistemului de educație națională, a avut o serie de particularități. În primul rând, s-a dezvoltat într-un județ multietnic, cu români, maghiari și parțial germani.

Chiar dacă la începutul secolului al XX-lea Târgu-Mureșul nu avea o universitate, era cunoscut ca „orașul școlilor”. Atunci când a izbucnit Primul Război Mondial, orașul avea în total trei grădinițe, treisprezece școli gimnaziale și douăsprezece școli superioare. Printre acestea erau școli confesionale, liceu de băieți și fete, școală profesională, școală de muzică și școală militară.

Regimul comunist a investit masiv în infrastructura educațională. În regiunea Mureș-Autonomă Maghiară s-au construit aproape 2.000 săli de clasă, numai din anul 1961 peste 1.100, școli noi dotate cu ateliere, laboratoare și material didactic modern. Dacă în anul 1947-1948 existau 606 școli de 4 ani și 221 unități cu șapte clase, în anul 1967, numai în regiunea Mureș-Autonomă Maghiară existau 780 școli, realizându-se condițiile ca toți copiii de vârstă școlară să fie cuprinși în sistemul de învățământ. Numărul elevilor cuprinși în școală a crescut de la circa 82.000 în anul 1947 la aproape 150.000 în anul școlar curent. În privința cadrelor

¹⁸ *Florinul austro-ungar* sau *guldenul austro-ungar* sau *forintul austro-ungar* a fost moneda Sfântului Imperiu Roman, a Imperiului Austriac, iar apoi a Imperiului Austro-Ungar din 1754, până la înlocuirea sa, în anul 1892, cu Coroana austro-ungară, odată cu adoptarea etalonului-aur.

¹⁹ Ioan I. Costea, *Școlile Reghinului*, Tipografia Micador Reghin, p.9.

²⁰ Irina Livezeanu, *Cultură și naționalism în România Mare 1918-1930*, Editura Humanitas, București, 1998, pp.200-201.

didactice, pe teritoriul regiunii existau în anul 1948 circa 3.000 de cadre didactice, dar multe dintre acestea cu studii incomplete, necorespunzătoare și foarte puține cu calificare superioară. Anii regimului Ceaușescu au coincis cu o politică de românizare, școala devenind un important suport educațional în acest proiect. Aceste aspecte se regăsesc în politica de dezvoltare a infrastructurii sistemului educațional, prin politica de cadre, prin supralicitarea unor tradiții în defavoarea altora.

Corpul didactic a ajuns în anul 1967 la 9.000 de învățători și profesori, peste 65% din totalul cadrelor didactice fiind reprezentat de absolvenți ai universităților și institutelor pedagogice.

Un alt aspect important studiat a fost cel al învățământului universitar din Târgu-Mureș, cu considerații privind Institutul de Medicină și Farmacie, Institutul de Teatru și Institutul Pedagogic de 3 ani (devenit apoi Institutul de Învățământ Superior, respectiv Institutul de Subingineri). Târgu-Mureș a fost ridicat la rangul de centru universitar în anii puterii populare, în anul 1945. Un prim pas a fost înființarea *Institutului de Medicină*, cu limba de predare maghiară. În anul universitar 1950-1951 exista o instituție de învățământ superior cu 5 facultăți în care își desfășurau activitatea 340 de cadre didactice care asigurau instruirea a 927 studenți, dintre care 203 erau absolvenți în anul respectiv.²¹ În anul 1965, orașul Târgu-Mureș găzduia trei importante institute de învățământ superior: *Institutul de Medicină și Farmacie* cu predare în limbile română și maghiară, *Institutul Pedagogic de 3 Ani - I.P.3.* (devenit mai târziu *Institutul de Învățământ Superior – din 1977 și Institutul de Subingineri – din 1984*) și *Institutul de Teatru*.

Indicatorii care ne arată evoluția în timp a instituțiilor de învățământ superior din centrul universitar târgumureșean se reflectă în datele statistice privind numărul de facultăți, personal didactic, studenți și absolvenți din cele trei instituții de învățământ superior.

Institutul de Medicină și Farmacie din Târgu-Mureș. În anul 1948, după reforma învățământului, s-a înființat Institutul Medico-Farmaceutic, un institut de sine stătător, cu următoarele Facultăți: Medicină generală, Pediatrie, Igienă, Stomatologie și Farmacie. Învățământul medical târgumureșean a început în anul 1945, în cadrul Facultății de Medicină a Universității „Bolyai” din Cluj-Napoca.

²¹ Constantin Anghelache et alii, *Evoluția centenară a învățământului în România*, Editura Economică, București, 2018, p. 221, disponibil online la adresa: https://www.aracis.ro/wp-content/uploads/2019/08/Evolutia_centenara_a_invatamantului_in_romania_2018.pdf, accesat în data de 15.09.2021.

În perioada 1945-1983 baza materială a Institutului a cunoscut o dezvoltare continuă, au absolvit 6.400 de medici și farmaciști. În anul 1983 erau înmatriculați 1.461 studenți, dintre care aproximativ 50% studiau în limba maghiară.

Institutul dispunea de 5 cămine studențești cu 1.512 locuri, inclusiv un cămin pentru studenții căsătoriți, o cantină cu 432 locuri (pe serie), 23 săli de curs, 43 săli de lucrări practice, 76 laboratoare, 3 muzee, 3 laboratoare foto, o litografie, o bibliotecă cu 212.426 volume, un cabinet de științe sociale cu peste 11.320 volume, un oficiu de calcul, o grădină botanică, o grădină de plante medicinale și o bază sportivă.

Institutul de Teatru „Szentgyörgyi István” din Târgu-Mureș. În anul 1948, în contextul reformei învățământului de atunci, prin Ordinul Ministerului Învățământului Public nr. 263.327/1948 s-a înființat la Cluj, *Institutul Român de Artă* cu facultățile de muzică, actorie și dans și *Institutul Maghiar de Artă*, cu facultățile de muzică, regie de teatru și actorie dans, în cadrul căruia s-au continuat programele de studii superioare începute în Conservator. Prin unificarea facultăților de teatru din cele două Institute de Artă din Cluj a luat ființă *Institutul de Teatru „Szentgyörgyi István”* cu predare în limba română și în limba maghiară. Institutul de Teatru „Szentgyörgyi István”²² a fost înființat în forma instituțională actuală în anul 1950.²³ În anul 1954 Secția română și specializarea regie de la secția maghiară a *Institutului de Teatru „Szentgyörgyi István”* din Cluj au fost transferate la *Institutul de Artă Teatrală și Cinematografică „I.L. Caragiale”* din București, iar specializarea actorie a secției maghiare, cu păstrarea titlaturii inițiale a instituției, la Târgu-Mureș. Astfel, zestia orașului Târgu-Mureș s-a îmbogățit cu o a doua instituție de învățământ superior. În anul 1962 a fost inaugurat Teatrul Studio, cu 200 de locuri, dotat cu infrastructura necesară, care a devenit în timp scurt un teatru cu realizări artistice recunoscute în țară.

I. P. 3 din Târgu-Mureș (Institutul de Învățământ Superior/Institutul de Subingineri). I.P.3-ul din Târgu-Mureș, care a fost înființat în anul 1960, cu un total de 153 de studenți, cuprinși în două facultăți, cea de *Filologie*, cu secția română-maghiară și cea de *Fizică-Chimie*. Era al treilea institut de învățământ superior fondat la Târgu-Mureș după I.M.F.

²² La 20 februarie 2022, s-au împlinit 180 de ani de la nașterea legendarului actor *István Szentgyörgyi*. Fiu de notar, István Szentgyörgyi s-a născut la Diósjenő (Ungaria) și a studiat la faimosul Cantus din Debrecen, unde a fost considerat un „copil gălăgios”. În 1870, la propunerea lui Gyula E. Kovács, Antal Fehérvári îl angajează la teatrul din strada Farkas din Cluj. Din acel moment, joacă doar la Cluj. În anul 1904, în primele sale luni de directorat, Jenő Janovics îi oferă distincția de membru permanent al Teatrului Național din Cluj, recunoscându-i astfel extraordinarul talent actoricesc.

²³ Andrei Florin Sora, *Evoluția calificărilor din învățământul universitar românesc 1968-2011*, ANC, 2011, p.33.

și Institutul de Teatru. Ulterior, Institutul Pedagogic s-a transformat în Institutul de Învățământ Superior din Târgu-Mureș (1977-1984), Institutul de Subingineri (1984-1990).

În perioada comunistă au existat două tipuri de Institute Pedagogice de 3 ani: cele care funcționau pe lângă o universitate, care erau integrate în universități și respectiv cele care funcționau independent, cunoscute ca Institute Pedagogice din centre regionale. Din a doua categorie făcea parte și I.P.3-ul din Târgu-Mureș.

Astfel, centrul universitar Târgu-Mureș a fost înființat în timpul regimului comunist, prin cele trei instituții: Institutul de Medicină și Farmacie, Institutul de Teatru „Szentgyörgyi István”, Institutul Pedagogic de 3 ani/Institutul de Învățământ Superior/ Institutul de Subingineri.

Specializările învățământului superior din Târgu-Mureș au vizat și adaptarea la realitățile din teritoriu. Astfel, a existat specializarea limba și literatura română – limba și literatura maghiară, dar și un învățământ predat în limba maghiară.

Toate aceste date sunt cuprinse în cel de-al III-lea capitol - o sinteză privind ***învățământul universitar din Târgu-Mureș*** în perioada comunistă.

Rețeaua școlară, profilul profesional al liceelor reprezintă titlul celui de-al IV-lea capitol, care conține o evoluție a rețelei școlare creată în spiritul politicii partidului de industrializare masivă, cu analize istorice cuprinse în următoarele subcapitole: învățământul liceal, cursuri de zi; învățământul liceal seral; profilul profesional al unor unități de învățământ liceal din județul Mureș.

În perioada studiată, 1965-1989, rețeaua școlară a evoluat foarte mult. S-au construit foarte multe clădiri, fapt ce a dat naștere la grupuri școlare și licee noi, de o mare importanță astăzi. Pentru județul Mureș amintim construcțiile noi, săli de clasă, ateliere școlare sau săli de sport, în unele cazuri adăugate celor existente încă din perioada antebelică pentru: *Grupul Școlar de Chimie Târnăveni, Grupul Școlar Forestier Gurghiu, Grupul școlar M.I.U. – Liceul Industrial „Metalotehnica” din Târgu-Mureș, Liceul „Bolyai Farkas” din Târgu-Mureș, Liceul „Unirea” din Târgu-Mureș, Liceul Agroindustrial Iernut, Liceul Agroindustrial Sighișoara, Liceul Agroindustrial Miercurea Nirajului, Liceul Agroindustrial Târgu-Mureș, Liceul de Matematică-Fizică „Al. Papiu Ilarian”, Liceul Economic Târgu-Mureș, Liceul Industrial „Electromureș” din Târgu-Mureș, Liceul Industrial Deda, Liceul Industrial Luduș, Liceul Industrial Nr. 1 Reghin, Liceul Industrial Nr. 2 Reghin, Liceul Industrial Sângeorgiu de Pădure, Liceul Industrial Nr. 1 Sighișoara, Liceul Industrial Nr. 1 (Liceul de Chimie) Târgu-Mureș, Liceul Industrial Nr. 2 (Forestier) Târgu-Mureș, Liceul Industrial Nr. 4 (Grupul Școlar*

de Construcții) Târgu-Mureș, Liceul Pedagogic Târgu-Mureș, Liceul Sanitar Târgu-Mureș și Școala Sportivă.

În capitolul al V-lea, **Școală și propagandă** sunt prezentate aspectele definitorii ale perioadei: propaganda comunistă prin școală, care se regăsea, de fapt, în toate aspectele vieții. Această propagandă apare pe larg analizată în subcapitolele: viața socială și învățământul românesc în perioada regimului Ceaușescu, particularități; cronică învățământului mureșean reflectată în arhive și în presa comunistă.

Învățământul din județul Mureș s-a aliniat în perioada anilor 1965-1989 politiciii partidului și statului român. S-a investit masiv în infrastructura educațională, acest lucru aducând schimbări majore odată cu cele două legi ale educației și culminând cu politehnizarea acestuia prin înființarea liceelor de specialitate care pregăteau tineretul prin muncă, pentru muncă. În condițiile puternicei industrializări din anii 1965-1980, s-a acordat o foarte mare atenție disciplinelor exacte. Munca principală a elevilor și studenților în perioada regimului Ceaușescu era învățătura, prin însușirea conștientă și perseverentă a bazelor științelor, acest lucru reprezentând una din trăsăturile caracteristice ale școlarului de tip nou. Pentru elevi, principalul izvor de cunoștințe era lecția la clasă. Alături de cunoștințe, elevii își însușeau în cadrul lecțiilor priceperi și deprinderi și învățau să aplice în practică toate acestea. Ascultând sfaturile și îndemnurile profesorului, elevii trebuiau să dea dovadă de conștiinciozitate la lecții, să manifeste un interes deosebit față de cunoștințele ce li se predau, să fie atenți, disciplinați și să manifeste inițiative creatoare. Propaganda este analizată în capitolul al V-lea, unde este analizat învățământul politic U.T.M./U.T.C., activitatea cercurilor de elevi și practica acestora în producția locală și, nu în ultimul rând, contribuția școlilor și a comitetelor de părinți în realizarea sarcinilor educației comuniste.

Practica școlară a demonstrat, însă, că în unele clase de elevi lucrurile nu se petreceau astfel. Existau cazuri în care disciplina școlară lipsea, fiind frecvente cazurile în care elevii sau cadrele didactice nu erau punctuale la orele de curs sau sala de clasă nu era pregătită pentru desfășurarea în bune condiții a orelor. Existau elevi cu atitudine *necuviincioasă* față de învățătură, manifestată prin suflat, copiat de la colegi etc., încercări de a-l înșela pe profesor.

Colectivele de elevi aveau datoria să *combată cu severitate astfel de manifestări străine moralei comuniste*. Aici, un rol important l-au avut Organizațiile de Pionieri și Șoimii Patriei. Acestea erau rezultanta înregimentării tinerilor din statele totalitare în organizații de masă, cu un important rol în educarea tinerei generații în spiritul comunist.

„*Cântarea României*”, ca modalitate de a educa masele în spiritul comunist printr-un festival național, a fost specifică perioadei 1976-1989, când cultul personalității ajunsese la paroxism. Elementele definitorii ale acestei manifestări culturale-proletcultiste de masă sunt prezentate în cadrul capitolului al VI-lea.

Capitolul al VII-lea, *Profesori și elevi sub lupa Securității* cuprinde elementele definitorii care au stat la baza supravegherii elevilor, studenților și dascălilor prin poliția politică a tuturor actorilor din sistemul educațional din perioada regimului Ceaușescu.

Ultimul capitol reprezintă o analiză de reconstrucție a modului prin care Securitatea s-a infiltrat în lumea educației și a felului prin care procesul de învățământ a fost influențat de aceasta. Pe baza mărturiilor și a documentelor de arhivă am încercat să dăm o imagine reală a *Lumii Educației*, cu substraturile și implicațiile ei în viața individului și cu influențele pe care le-a avut în educația tinerei generații. În acest capitol am optat pentru trei căi de acces în interiorul învățământului mureșean, începând cu Securitatea - ca instrument de control asupra acestuia și continuând cu documentele C.N.S.A.S și relatările din comunism, ultimele două capitole având rolul de a completa tabloul *școlii* din perioada 1965-1989.

Învățământul a trecut prin criza caracteristică perioadei 1984-1989, când autoritățile au luat acea decizie de *a strânge cureaua la maxim* pentru plata datoriei externe. Acest fapt a dus la stoparea investițiilor și a finanțărilor din educație și cercetare, economie la utilități, rezultând săli de clase iluminate și încălzite necorespunzător. Tinerii și cadrele didactice nu mai beneficiau de informații din exterior, călătoriile în afară și accesul la presa internațională fiind suprimate. În anii '80, țara avea nevoie doar de specialiști pentru industrie, oamenii cu pregătire umanistă și creațiile scriitorilor fiind trecute pe plan secundar și prin filtrul cenzurii. Nimic nu se publica fără să fie atent analizat în prealabil, iar majoritatea scrierilor trebuiau să conțină ode conducătorului iubit și să scoată în evidență rolul pe care l-a avut Nicolae Ceaușescu în construcția socialismului, acesta ajungând să ocupe un loc important în istorie, chiar între făuritorii care au contribuit la realizarea și formarea poporului și a limbii române.

Cele două legi ale educației elaborate în perioada regimului Ceaușescu (Legea Învățământului din anul 1968 și Legea Învățământului din anul 1978) reflectă subordonarea tot mai accentuată a sistemului educațional față de politica partidului. Astfel, Legea Învățământului nr. 11 din 1968 era prefăcută de o expunere de motive pe trei pagini, care accentua formarea în spiritul comunist a elevilor. În același spirit ideologic, primul paragraf al Legii Învățământului nr. 28 din 1978 sublinia finalitatea educației în școala comunistă: *Formarea și educarea omului nou, perfecționarea continuă a pregătirii profesionale, științifice*

*și tehnice a oamenilor muncii, asigurarea condițiilor pentru dezvoltarea și afirmarea capacităților creatoare ale membrilor societății, ridicarea nivelului general de cultură și cunoaștere a poporului.*²⁴

Teza de doctorat se încheie cu **Concluzii**, **Bibliografie** și **Anexe**. Bibliografia cuprinde sursele (surse inedite și editate, cărți, articole, resurse web, legislație, documente de arhivă și istorie orală) care au stat la baza realizării unei radiografii a învățământului mureșean într-o perioadă dificilă pentru România, anii 1965-1989.

Prin activitatea de cercetare desfășurată în perioada anilor de studiu pentru doctorat, considerăm că am reușit să creionăm o radiografie a învățământului mureșean din *Epoca Nicolae Ceaușescu*, în contextul celor trei legi ale educației sub care s-a desfășurat procesul educațional (1948, 1968, 1978), care să cuprindă atât aspecte din învățământul preuniversitar cât și din cel universitar, apelând la o gamă bogată și variată de surse: presă, arhive, bibliografie, dar și mărturii orale. Mărturiile din lucrare au fost selectate dintr-o arhivă de documente oficiale ale IȘJ Mureș, ale Consiliului Național de Studiere a Arhivelor Securității - C.N.S.A.S.- dar și dintr-o serie de articole apărute în presa vremii, articole care ne prezintă date și puncte de vedere oficiale ale celor din conducerea învățământului mureșean. Pe lângă aceste documente inedite, am apelat și la o sursă de documente editate, din bibliografia românească sau cea occidentală și diferite lucrări necesare unui astfel de demers.

²⁴ *Legea învățământului nr.28/1978*, publicată în B. Of., I, anul XIV, nr. 113, p. 1.